

Opzet en aanpak voor onderzoek energietransitie

Gemeente Zeewolde

Aanleiding

Elke gemeente kent in het kader van de energietransitie een aantal wettelijke en bestuurlijke verantwoordelijkheden:

- het opnemen van beleid voor de fysieke leefomgeving en het vertalen daarvan naar het omgevingsplan;
- het meewerken aan de uitvoering van afspraken uit de Regionale Energiestrategie (RES), waaronder locaties voor duurzame energieopwekking en de bijbehorende infrastructuur;
- het opstellen en uitvoeren van een Warmteprogramma (voorheen Transitievisie Warmte), waarin wordt aangegeven hoe wijken uiteindelijk van aardgas kunnen overstappen naar duurzame warmtevoorzieningen en
- het faciliteren van duurzame energieprojecten door vergunningverlening, ruimtelijke afwegingen en participatie van inwoners en belanghebbenden.

De gemeente heeft dus vooral een regierol en een inspanningsverplichting. Zij moet beleid ontwikkelen, ruimtelijke keuzes maken en uitvoering geven aan landelijke en regionale afspraken. Maar of dit beleid ook tot resultaat leidt, is mede afhankelijk van de inspanningen van de netwerkbeheerder. Deze bepaalt uiteindelijk hoeveel capaciteit er beschikbaar is op het stroomnet. Hoe en welke rol iedereen moet en kan nemen binnen dit spanningsveld (tussen gemeente, burger en netwerkbeheerder (Liander)) vormt de aanleiding voor het uitvoeren van het hierna beschreven onderzoek.

Betekenis voor Zeewolde

De energietransitie zorgt voor een snel groeiende vraag naar elektriciteit door onder meer elektrisch vervoer, warmtepompen, verduurzaming van woningen, nieuwe bedrijvigheid en woningbouw. Tegelijkertijd neemt de teruglevering van lokaal opgewekte zonne- en windenergie toe. Vraag en aanbod sluiten niet altijd op elkaar aan, waardoor het elektriciteitsnet op steeds meer plaatsen zijn grenzen bereikt. Netcongestie vormt daarmee niet alleen een energieprobleem, maar kan ook de woningbouw, economische ontwikkeling en maatschappelijke voorzieningen belemmeren.

Voor Zeewolde is dit al een concrete opgave. Liander heeft vastgesteld dat de grenzen van het elektriciteitsnet in het congestiegebied Zeewolde zijn bereikt. Nieuwe of zwaardere aansluitingen kunnen daardoor niet altijd direct worden gerealiseerd. Dit kan gevolgen hebben voor de ontwikkeling van woningen en bedrijven, de groei van elektrisch vervoer en de verduurzaming van woningen en gemeentelijk vastgoed.

Hoewel de gemeente niet verantwoordelijk is voor het beheer en de uitbreiding van het elektriciteitsnet, kan zij hierop wel invloed uitoefenen. Via onder meer ruimtelijke ordening, duurzaamheidsbeleid, laadbeleid, vergunningverlening, gemeentelijk vastgoed en samenwerking met inwoners, ondernemers en netbeheerders kan zij bijdragen aan een toekomstbestendig en flexibel

energiesysteem. Daarbij is het van belang dat de energietransitie voor alle inwoners haalbaar en betaalbaar blijft en dat huishoudens die te maken hebben met energiearmoede voldoende worden bereikt en ondersteund.

Het onderzoek brengt daarom in beeld of het energietransitiebeleid van Zeewolde samenhangend, doelmatig en doeltreffend is en of de gemeentelijke ambities haalbaar zijn. Ook wordt gekeken naar de wijze waarop de gemeente omgaat met risico's zoals netcongestie en energiearmoede en in hoeverre inwoners daadwerkelijk worden betrokken. De uitkomsten geven de gemeenteraad inzicht in wat de gemeente bereikt, waar knelpunten en risico's liggen en waar bijsturing nodig is. Zo kan de raad beter bepalen op welke onderdelen de gemeente haar invloed het meest effectief kan inzetten en waar zij voor inwoners, woningbouw en lokale economie het grootste verschil kan maken.

Hoofdvraag

In hoeverre is het energietransitiebeleid van de gemeente doelmatig en doeltreffend ingericht en uitgevoerd, welke kansen en risico's zijn daarbij aanwezig, en op welke wijze kan de gemeente het meeste verschil maken voor haar inwoners, in het bijzonder op het gebied van participatie en energiearmoede?

Deelvragen

A. Beleidskaders en ambities

1. Welke landelijke, regionale en lokale beleidskaders zijn van invloed op het gemeentelijke energietransitiebeleid?
2. Welke ambities, doelen en beoogde resultaten heeft de gemeente vastgesteld voor de energietransitie?
3. Zijn deze doelen voldoende concreet, meetbaar en uitvoerbaar geformuleerd?
4. Welke rol, taken, bevoegdheden en instrumenten heeft de gemeente bij de uitvoering van de energietransitie?

B. Organisatie en uitvoering

1. Hoe is de uitvoering van het energietransitiebeleid organisatorisch ingericht?
2. Welke maatregelen en instrumenten zet de gemeente in om haar doelen te realiseren?
3. Welke partijen (inwoners, woningcorporaties, energiecoöperaties, ondernemers, netbeheerders en maatschappelijke organisaties) worden betrokken bij de uitvoering van het beleid?

C. Doeltreffendheid en doelmatigheid

1. In hoeverre zijn de geplande maatregelen uitgevoerd zoals beoogd?
2. In welke mate dragen de ingezette maatregelen bij aan het behalen van de gemeentelijke doelstellingen?
3. Is de inzet van middelen, capaciteit en financiële middelen doelmatig georganiseerd?
4. Welke resultaten en effecten zijn tot nu toe bereikt en ligt de gemeente op koers om de gestelde doelen te realiseren?

D. Participatie en energiearmoede

1. Op welke wijze worden inwoners betrokken bij de ontwikkeling en uitvoering van de energietransitie?

2. Hoe wordt de kwaliteit en het bereik van deze participatie geborgd en ervaren door betrokkenen?
3. Op welke wijze houdt de gemeente in haar energietransitiebeleid rekening met huishoudens die te maken hebben met energiearmoede?
4. Welke maatregelen zijn specifiek gericht op het voorkomen of verminderen van energiearmoede en wat is de verwachte of gerealiseerde effectiviteit daarvan?

E. Kansen, risico's en sturing

1. Welke risico's kunnen het realiseren van de energietransitiedoelen belemmeren (bijvoorbeeld netcongestie, financiële haalbaarheid, maatschappelijk draagvlak of uitvoeringscapaciteit)?
2. Welke kansen zijn er om de energietransitie te versnellen en tegelijkertijd maatschappelijke meerwaarde te creëren voor inwoners?
3. Op welke onderdelen kan de gemeente de grootste maatschappelijke impact realiseren voor inwoners, met name op het gebied van participatie, betaalbaarheid en energiearmoede?
4. Welke mogelijkheden hebben raad en college om bij te sturen op de doelmatigheid, doeltreffendheid en maatschappelijke effecten van het energietransitiebeleid?

Randvoorwaarden onderzoek

Het onderzoek wordt uitbesteed aan een (nog te selecteren) onderzoeksbureau. Om de offertes te kunnen vergelijken en de zorgvuldigheid te borgen, hanteert de rekenkamer (conform haar onderzoeksprotocol) de volgende randvoorwaarden:

- **Belangenverstrengeling en onafhankelijkheid:** De bureaus worden gevraagd om aan te geven of zij op het desbetreffende terrein (informatiebeveiliging) al werkzaam zijn of waren voor de gemeenten Ermelo, Harderwijk en/of Zeewolde. Bij een risico op belangenverstrengeling kan de opdracht niet aan het desbetreffende bureau worden verstrekt.
- **Eindverantwoordelijkheid en dossier:** De eindverantwoordelijkheid voor de uitvoering en rapportage blijft bij de rekenkamer. De externe onderzoekers rapporteren uitsluitend aan de rekenkamer en doen geen mededelingen over het onderzoek aan derden. Na afloop draagt het bureau het volledige onderzoeksdossier over aan de rekenkamer, die dit bewaart conform de termijnen van de Archiefwet (deze dossiers zijn niet toegankelijk voor derden).
- **Normenkader en start:** Om normatieve uitspraken te kunnen doen, hanteren de onderzoekers een normenkader dat vooraf ter vaststelling aan de rekenkamer wordt voorgelegd. Bij de start van het onderzoek vindt een gezamenlijke bijeenkomst plaats met de ambtelijke organisatie (waaronder de gemeentesecretaris) om inhoud, proces en werkafspraken af te stemmen.
- **Lerend onderzoek:** De rekenkamer zet bewust in op een reflectieve en verbetergerichte onderzoeksvorm waarin het lerend effect centraal staat. In de offerte ziet de rekenkamer graag goede voorstellen voor deze lerende en vooruitkijkende aanpak tegemoet.
- **Werkwijze bij interviews:**
 - Geïnterviewden ontvangen voorafgaand aan het gesprek de thema's die aan de orde komen.
 - De gesprekken zijn vertrouwelijk; er wordt een verslag op hoofdlijnen gemaakt (geen woordelijke weergave).
 - Binnen twee weken na het interview krijgt de respondent het verslag ter autorisatie voorgelegd.
 - De verslagen dienen als vertrouwelijk werkmateriaal, worden niet openbaar gemaakt, maar maken wél deel uit van het af te sluiten onderzoeksdossier dat volgens de Archiefwet wordt bewaard.
 - Een lid of de secretaris van de rekenkamer kan desgewenst als toehoorder bij de interviews aanwezig zijn.

- **Rapportage en wederhoor:** Het proces van rapporteren en wederhoor verloopt in strikte stappen:
 - *Ambtelijk wederhoor:* Er wordt eerst een conceptrapport opgesteld met uitsluitend het normenkader en de nota van bevindingen (dus *zonder* conclusies en aanbevelingen). De ambtelijke organisatie krijgt minimaal twee weken de tijd om dit op feitelijke onjuistheden te controleren.
 - *Bestuurlijk wederhoor:* Daarna volgt een eindrapport mét conclusies en aanbevelingen, dat voor een bestuurlijke reactie aan de colleges van B&W wordt voorgelegd, eveneens met een responstermijn van minimaal twee weken.
- **Afronding en evaluatie:** Het onderzoeksbureau houdt rekening met ten minste één presentatie van het definitieve eindrapport in de raden of raadscommissies. Na afloop van het traject vindt er mogelijk een gezamenlijke evaluatie plaats over het onderzoeksproces en de samenwerking.

De rekenkamer ontvangt bij interesse van het onderzoeksbureau graag een offerte (**Uiterlijk donderdag 29 oktober**) van maximaal 3 pagina's, inclusief een specificatie van de geraamde kosten voor het onderzoek, op basis van de verwachte inzet van uren en het bijbehorende tarief. Bij interesse vanuit de rekenkamer wordt er een moment gepland voor een digitale pitch.

Planning

Onderzoeksfase	Periode
Offertetraject	Q4 2026
Selectie	Q4 2026
Startbijeenkomst en normenkader	Q1 2027
Uitvoering onderzoek	Q1 2027
Ambtelijk wederhoor	Q2 2027
Bestuurlijk wederhoor	Q2 2027
Definitief rapport	Q2 2027
Aanbieding aan raden	Q2 2027

Voor vragen over de opdracht kunt u contact opnemen via rekenkamerehz@ermelo.nl